

ДОЛГИОТ ПАТ ДО ПРЖИНО: ПРВО РЕФОРМИ ПОТООА ИЗБОРИ!

Вовед

Долготрајната политичка и институционална криза во Македонија кулминираа во текот на 2015 година, особено со неколкуте клучни процеси кои придонесоа кон тоа: 1) објавувањето на незаконски прислушуваниите разговори доставени до опозициската СДСМ, кои раководството на оваа партија ги објавуваше во периодот февруари-јуни 2015 година; 2) бројните протестни движења со различни каузи што се појавија уште пред објавувањето на разговорите (студентски протести, новинарски протести, протести на хонорарците и сл.), а кулминираа по објавувањето на дел од прислушуваниите разговори (протестите за случајот „Мартин Нешкоски“, бројни протестни маршови, кампот на слободата и сл.); 3) кривичното гонење на лидерот на опозициската СДСМ за прибавувањето и искористувањето на незаконски прислушуваниите разговори од страна на компромитираното судство и Јавно обвинителство, под извесна контрола на извршната власт.

Институционалниот патоказ за решавање на оваа политичка криза беше одбележан со низа стручни и аналитички документи составени од меѓународната заедница, но и со конкретни политички договори меѓу лидерите на четирите најголеми партии во Република Македонија¹. По објавувањето на Извештајот на експертската група на Прибе и Итните реформски приоритети, на 8 јуни 2015 година, следувааше важна фаза од преговорите за постигнување политички договор за излез од длабоката криза. Резултат на овие преговори беа договорите од Пржино склучени на 2 јуни, 19 јуни и 15 јули 2015 година. Основна цел на Договорот од Пржино беше да обезбеди законски и институционални реформи неопходни за спроведување фер, слободни и демократски избори во кои сите граѓани ќе имаат доверба и кои ќе означат крај на длабоката политичка криза во државата.² Овој договор беше потпишан од страна на четирите најголеми политички партии во Македонија, а гарантори на неговото спроведување се Европската унија и САД, кои за спроведувањето на Договорот инсистираа на консензуално одлучување за сите прашања.

Спроведувањето на Договорот од Пржино и најважните делови од Итните реформски приоритети се одвиваше тешко, со голем број пролонгирања на роковите предизвикани пред сè поради блокирањето на процесот од страна на владејачките партии. Токму по ова прашање, повеќе од 75 граѓански организации упатија две писма до меѓународната заедница³. По влегувањето во изборната фаза од спроведувањето на Договорот настана

¹Во политичките преговори учествуваа претставници на ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ и ДПА.

²http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/press_corner/all_news/news/2015/2015-07-27_hahn_en.htm#

³Првото писмо е достапно на <http://fosm.mk/mk/Home/NewsAndActivity?newsID=5056&catID=7>

спор околу тоа дали постојат минимални услови за одржување фер, демократски, слободни и кредибилни избори во договорениот рок - 24 април 2016 година. ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ и ДПА тврдат дека услови постојат или би можеле да се создадат, додека СДСМ, повикувајќи се на проценката на Државната изборна комисија и другите релевантни фактори, тврди дека такви услови не можат да се создадат во толку куси рокови, со оглед на бројните задоцнувања во поставувањето на законодавната и институционалната рамка за одржување на предвремените парламентарни избори.

Меѓународните посредници, пред сè амбасадорите на ЕУ, Аиво Орав, и на САД, Џес Бејли, направија обид за утврдување процес кој треба да ја разреши дилемата дали се исполнети обврските за одржување на изборите, со тоа што на 28 јануари 2016 година упатија писмо⁴ до премиерот Емил Димитриев и до лидерите на четирите најголеми политички партии во Македонија. Во писмото се обврзаа дека до 20 февруари 2016 година ќе изготват прецизна проценка на спроведувањето на реформите поврзани со изборите, а кои се дел од Договорот од Пржино и од Итните реформски приоритети, структурирани во три точки, и тоа: 1) Изборен систем – прочистување на Избирачкиот список и обезбедување на сите потребни ресурси за функционирање на ДИК; 2) Правила за медиумите – подетално имплементирање на законската обврска од Законот за аудио и аудиовизуелни услуги (член 61) за објективно и непристрасно медиумско прикажување на фактите и еднаков третман на различните мислења и погледи, и 3) Одвојување на партијата од државата во делот на дејствувањето на јавната администрација – јасни мерки за спречување на партиските притисоци врз јавните службеници и казнување на досегашните случаи на притисок и заплашување.

Во пресрет на објавувањето на проценката на Делегацијата на Европската унија и Амбасадата на САД на 20 февруари 2016 година, седум граѓански организации⁵ кои вршат редовни и вонредни мониторинг-анализи на повеќе теми од Договорот од Пржино одлучија да направат куса анализа на достигнувањата и проблемите во трите области опфатени со писмото. По анализата ќе понудиме заклучоци и препораки со кои ќе одговориме на суштинското прашање: Што е тоа што сè уште треба да се направи за во Македонија да има услови за фер, слободни и демократски избори? Овие седум организации постојано го застапуваа ставот дека одговарањето на ова прашање е многу поважно од техничкото прашање на кој датум ќе се одржат изборите. Работејќи на оваа анализа, организациите беа постојано водени од основната цел – наредните парламентарни избори во Македонија да овозможат избор на легитимни институции кои ќе гарантираат излез од долготрајната, длабока политичка и институционална криза и ќе ја отворат перспективата за демократизација на македонското општество.

Второто писмо е достапно на <http://fosm.mk/mk/Home/NewsAndActivity?newsID=5060&catID=7>

⁴Писмото во оригинал на англиски јазик може да се најде на <https://t.co/oJzaP1QNmW>

⁵Фондацијата отворено општество- Македонија (ФООМ), Македонскиот центар за европско образование (МЦЕО), Хелсиншкиот комитет за човековите права, НВО-Инфоцентарот, Фондацијата Метаморфозис, Транспарентност Македонија и Институтот за човековите права (ИЧП).

Анализа

Анализата е организирана во три дела кои соодветствуваат на трите точки утврдени во заедничкото обраќање на амбасадорите Орав и Бејли упатено до премиерот Димитриев и до политичките партии, и тоа.: 1) Изборна регулатива (ДИК и Избирачки список); 2) Медиуми, и 3) Одвојувањето на партијата и државата. Осврнувајќи се на трите теми, анализата ќе понуди аргументи за степенот на исполнетост на критериумите наведени во писмото на Орав и Бејли, што ќе биде основа за проценката која на 20 февруари 2016 година треба да утврди дали постојат услови за фер, демократски и кредибилни избори на 24 април 2016 година.

I. ИЗБОРИ

Кој ќе му „ земе мерка“ на Избирачкиот список?

При спроведувањето на клучните елементи од Договорот од Пржино поврзани со одржувањето на изборите се случија сериозни задоцнувања, и тоа: конституирањето на Државната изборна комисија доцнесе четири и пол месеци; донесувањето на новиот Изборен законик кој, меѓу другото, дефинираше зајакнување на овластувањата на ДИК доцнесе еден и пол месец, а ажурирањето на Избирачкиот список сè уште не е отпочнато. До овој момент е усвоена методологијата за неговото прочистување, а започна и прибирањето на електронските бази на податоци, со чие споредување ќе се утврди потребниот обем на теренска проверка за неговото прочистување.

Во своето писмо до премиерот Емил Димитриев, амбасадорите на САД и на ЕУ, Џес Бејли и Аиво Орав, посочуваат на неколку моменти кои според нив се клучни за обезбедувањето кредибилни избори:

1. Државната изборна комисија да биде целосно екипирана и да има утврден буџет;
2. Да биде завршен процесот на споредување на базите на податоци;
3. Да биде изработена веродостојна програма за прочистување на Избирачкиот список, која ќе вклучува временска рамка за завршување на акцијата и ресурси за истрага и отстранување на утврдените недостатоци;
4. Да има јасна правна рамка која ќе овозможи навремено отстранување на утврдените лица кои не треба да се наоѓаат на Избирачкиот список, како и механизми со кои ќе се означат имињата на лицата кои не можат да бидат отстранети од списокот, а за кои ќе биде потребна дополнителна претпазливост, и
5. Треба да постои сеопфатен механизам за постапување по поплаките во врска со процесот на прочистување на Избирачкиот список.

Во однос на првата точка, до овој момент ДИК не располага со потребните ресурси, иако нејзиниот буџет е веќе утврден и дополнително зајакнат преку билатералната помош што ја добива институцијата. Неодамнешните објави дека капацитетот на ДИК е зајакнат со 11 нови вработувања⁶ се само манипулација, бидејќи станува збор за лица кои и претходно работеле во ДИК и на кои вработувањето им е трансформирано од привремено во трајно. Понатаму, на крајот на јануари и во почетокот на февруари 2016 година, ДИК објави конкурс за два вида работни места и распиша еден тендер за услуги за анализа на податоците од регистрите на граѓаните во повеќе различни државни институции. Роковите за поднесување апликации за работните места беа 1 февруари и 17 февруари 2016 година. Се очекува, ДИК да вработи 21 лице со договори за работа на определено време (до 31 декември 2016 година).

Овие работни места се огласени со цел да се зајакнат капацитетите на ДИК за правната служба и службата за ИКТ. Имено, 13 од идните вработени треба да бидат дипломирани правници, додека 8 треба да имаат диплома од областа на ИКТ. Дополнително барање за двете категории е работното искуство. Ако имаме предвид дека едниот конкурс е сè уште отворен, тоа значи дека интервјуата за вработување сè уште не се спроведени. Со оглед на тоа дека постапката за приговори на неуспешните кандидати во три инстанци, како и периодот на почетно приспособување на нововработените ќе следуваат дури потоа, постои голем сомнеж дали овие лица ќе имаат доволно време за целосно преземање на нивните обврски во однос на верификацијата на Избирачкиот список и другите подготовки за предвремените парламентарни избори кои треба да се одржат на 24 април 2016 година.

Во однос на втората точка, според официјалното соопштение на претседателот на ДИК од 17.1.2016 година, за прочистување на Избирачкиот список според новата, тогаш сè уште неусвоена методологија се потребни 85 дена или речиси три месеци. За избирачкиот список да биде целосно прочистен и доставен на јавен увид на 5 март 2016 година, ажурирањето требало да започне на 10 декември 2015 година, што укажува на тоа дека оваа постапка доцни повеќе од 60 дена. На 2 февруари 2016 година ДИК ја усвои Методологијата за водење и ажурирање на Избирачкиот список⁷, како и онаа за целосен пристап до податоците врз основа на кои се ажурира Избирачкиот список⁸. Почетокот на прочистувањето на Избирачкиот список беше означен една недела подоцна, на 9 февруари 2016 година, со прибирање на базите на податоци од десет институции заради нивно споредување. Во прибирањето на базите на податоци, кои доаѓаа во различни формати, настана едно одлагање поради доцнењето на Народна банка на Република Македонија да ги достави податоците што ги поседува⁹. Нема официјални информации за тоа дали е

⁶<http://vecer.mk/makedonija/site-vrabotuvanja-shto-kje-bidat-potrebni-vo-dik-kje-bidat-odobreni>

⁷http://www.sec.mk/files/pravilnik_za_metodologija.pdf

⁸http://www.sec.mk/files/pravilnik_celosen_pristap.pdf

⁹<http://plusinfo.mk/vest/57291/dik-pocna-so-prezemanje-na-bazata-od-ujp-se-ceka-na-nbrm>

започнато со вкрстување на податоците, но според неофицијалните информации тоа е започнато, а првичните резултати би можеле да се очекуваат во текот на оваа недела (15-19 февруари 2016)¹⁰.

Под претпоставка дека споредувањето на податоците е навистина започнато, за да може да се смета за завршено тоа ќе треба да резултира со точно утврдени спорни податоци или разлики во базите. Не е јасно дали за утврдувањето на разликите ќе треба да биде донесена посебна одлука или пак ќе биде доволен само резултатот од процедурата за споредување. Сепак, имајќи ја предвид досегашната практика и постојното законодавство, ќе биде потребна посебна одлука на ДИК во однос на спорните податоци, па дури и нова измена на Изборниот законик за прецизирање на постапката на бришење од Избирачкиот список (четврта точка погоре). Ако членовите на ДИК не се надгласуваат, тогаш може да се очекува дека одлуката ќе биде усвоена најдоцна до крајот на оваа недела, односно до 19 февруари 2016 година.

Одлуката и утврдените разлики меѓу базите на податоци ќе треба да бидат проследени со програмата (од третата точка погоре) за прочистување на Избирачкиот список, која ќе вклучува временска рамка за завршување на акцијата и ресурси за истрага и за отстранување на утврдените недостатоци. За да може изборите да се одржат на 24 април, тие ќе треба да бидат распишани на 24 февруари, што од друга страна значи дека прочистувањето на списокот ќе треба да биде направено најдоцна до 10 март 2016 година, или 15 дена од денот на распишувањето на изборите. Ова остава простор од 20 дена од денот на усвојувањето на одлуката (19 февруари 2016) до денот на ставањето на Избирачкиот список на јавен увид.

Иако 20 дена не се мал период, сепак без да се знае колкав ќе биде обемот на разликите во базите на податоци или обемот на спорните податоци, невозможно е да се дискутира за рок во кој би можело да се заврши прочистувањето, особено ако за дел од случаите е неопходна и теренска проверка. Притоа, без оглед на тоа на кој начин и по која основа се впишани лицата во Избирачкиот список, за тие да можат да бидат отстранети ќе треба да се испочитуваат некои управно-процесни правила кои бараат граѓаните да можат да поднесат жалба на одлуката за нивно бришење од списокот (петта точка погоре). Од аспект на роковите, пред сè во врска со прочистувањето на Избирачкиот список, особено е важна правната рамка која ќе овозможи навремено отстранување на утврдените лица кои не треба да се наоѓаат на Избирачкиот список, како и механизмите со кои ќе се означат имињата на лицата кои не можат да бидат отстранети од списокот, а за кои ќе биде потребна дополнителна внимателност. Ваквата правна рамка несомнено ќе опфаќа законски, но и подзаконски акти. Оттаму произлегува дека истите ќе треба да бидат усвоени пред распаѓањето на Собранието, односно најдоцна во истиот период со програмата од третата точка. Доколку Собранието се распадне на 24 февруари, веќе нема

---

¹⁰<http://emagazin.mk/vesti/19150>

да бидат можни никакви законодавни интервенции, без огледа на потребите што ќе произлезат по утврдувањето на обемот на недостатоците во Избирачкиот список.

Партизираното судство ризик за кредибилноста на изборите

Покрај ДИК, клучна улога во решавањето на предметите што ќе произлезат од евентуалните изборни нередовности има Управниот суд, како второстепена инстанца во овие случаи. Директното влијание на извршната власт врз Управниот суд, кој треба да одлучува по тужбите на граѓаните за повреда на гласачкото право, се докажа за време на локалните избори во 2013 година, кога Управниот суд ги донесе скандалозните одлуки за прегласување во голем број избирачки места во општините Центар и Струга.

Доколку се погледне статистиката на прифаќање на приговорите поднесени од партиите, во првиот изборен круг, Управниот суд разгледал 142 жалби против одлуките на ДИК, од кои 141 биле одбиени како неосновани, а била прифатена само една за Општина Кичево, поднесена од страна на ВМРО-ДПМНЕ. Во вториот изборен круг, Управниот суд расправал по 136 жалби по одлуките на ДИК, од кои одбил 95 и прифатил 41 жалба, 36 поднесени од ВМРО-ДПМНЕ, во врска со избирачките места во Струга и во Општина Центар, како и 5 поднесени од СДСМ во врска со 4 избирачки места во Град Скопје и 1 избирачко место во Општина Горче Петров. Поради ваквите одлуки и непрофесионалното работење на судиите кои ги донеле одлуките, тогашниот претседател на Управниот суд Хусамедин Лимани поднесе оставка. Впрочем, судиите кои ги донесоа одлуките за општините Центар и Струга се осомничени за изборна измама од страна на Специјалното јавно обвинителство, во првиот случај покренат од оваа институција насловен како „Титаник“¹¹.

Ваквата ситуација го наметнува прашањето дали судската власт е соодветно подготвена да се справи со сите предизвици кои потенцијално би можеле да се појават во текот на изборниот процес. Од друга страна, клучна улога за успешно спроведување на изборите е постоењето функционален систем за процесирање и казнување на прекршителите на Изборниот законик и Кривичниот законик во делот на кривичните дела против изборите и гласањето.

II. МЕДИУМИ

Како до независни медиуми за два месеца?

До моментот на подготовката на овој документ, политичките преговори за медиумите не се поместени од таканаречената „мртва точка“ и сите рокови се надминати. Иако медијаторот Питер Ванхауте на 11 февруари 2015 изјави¹² дека политичките партии вклучени во преговорите доставиле амандмани на предлогот на меѓународната заедница

¹¹<http://novatv.mk/index.php?navig=8&cat=2&vest=27231>

¹²<http://24vesti.mk/vanhaute-site-partii-dostavija-amandmani-za-zakonot-za-mediumi>

кој се однесува на промените во законите за медиуми, сè уште нема никаков напредок и никаков договор.

Отсуството на какво било приближување на ставовите на политичките партии во текот на неколкумесечните преговори за медиумите покажува дека во периодот што следува многу тешко може да се очекуваат суштински промени во сферата на медиумите, кои ќе значат реализација на препораките од Извештајот на Прибе и Итните реформски приоритети на Република Македонија, а со самото тоа и на Договорот од Пржино.

Ако не биде постигнат договор за медиумите, сосема е јасно дека во Македонија во догледно време нема да има услови за организирање слободни, фер и демократски избори.

Доколку пак во деновите што следуваат, сепак, се постигне договор за медиумите, ќе бидат потребни неколку месеци за негова реализација и видливост, односно за мерливост на првичните резултати што би значеле суштинско поместување во насока на ослободување на медиумите. За усвојување на законските измени и за реструктурирање на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиуми, како и на Македонската радиотелевизија, е потребно време (неколку месеци, а не неколку денови или недели), доколку очекуваме сите овие промени да бидат суштински, а не само козметички.

Истото важи и за балансираното информирање. Декларативното потпишување документи за етичко, професионално и непристрасно информирање, како скорешното потпишување на Повелбата за етичко известување¹³ подготвена од Советот за етика во медиумите, не претставува никаква гаранција за тоа дека медиумите и новинарите навистина ќе ги почитуваат етичките стандарди во текот на своето информирање. На пример, години наназад секојдневно и во континуитет се прекршува Кодексот на новинарите на Македонија. Последен пример за тоа е интервјуто на главниот и одговорен уредник на ТВ Сител, Драган Павловиќ Латас, со лидерот на опозициската СДСМ, Зоран Заев.

Што се однесува до неодамнешните гостувања на лидерот на СДСМ, на потпретседателката на СДСМ, Радмила Шеќеринска, како и на министерот за внатрешни работи, Оливер Спасовски, инаку генерален секретар на СДСМ, во вестите на провладините национални телевизии Сител и Канал 5, тие не можат да се третираат како позитивно поместување кон балансирано информирање, и тоа според многу параметри: однесувањето на новинарите/уредниците за време на интервјуата, тонот на интервјуата креиран од страна на новинарите/уредниците, присуството на говор на омраза, етикетирање, дисквалификување и др. Всушност, овие интервјуа претставуваат исклучок кој го потврдува „правилото“ на непрофесионалното и пристрасно информирање на граѓаните од страна на медиумите со провадина ориентација, нотирано години наназад во сите домашни и меѓународни мониторинзи на медиумите во Република Македонија.

---

¹³<http://telma.com.mk/vesti/pogolemiot-broj-mediumi-potpishaa-povelba-za-etichko-izvestuvanje>

Имајќи го предвид сево ова, сосема е јасно дека балансираното информирање не може да се случи преку ноќ и без суштински промени во регулацијата на медиумите и нивното ослободување од владиното/партиското влијание.

III. ОДВОЈУВАЊЕ НА ДРЖАВАТА И ПАРТИЈАТА

Обврските утврдени од амбасадорите Бејли и Орав во делот на одвојувањето на државата и партијата укажуваат на потребата од писмени инструкции и јасна порака до највисоките државни функционери и до сите вработени во јавните институции дека нема да се толерираат никакви притисоци и дека поддршката или неподдршката на која било политичка партија нема да влијае врз работното место или социјалната помош на кој било граѓанин. Исто така, во писмото се укажува на важноста од брза и доследна истрага и процесирање, од страна на надлежните институции, на сите пријави и поплаки за притисок или заплашување во јавната служба.

Како и обично, власта го сфати ова како формална обврска, па единствената постапка за исполнување на овие обврски беше писмената инструкција и обраќање на премиерот Емил Димитриев до сите носители на државните и јавни функции, во кое ги повикува на обезбедување на слободата на право на глас на сите граѓани.¹⁴ Во тоа обраќање, премиерот Димитриев ги повикува функционерите да бидат внимателни и да не дозволат нивните активности да бидат сфатени или разбрани како потенцијален притисок или заплашување на гласачите. Оваа декларативна и симболична изјава без никакви конкретни чекори за истражување и казнување на досегашните бројни случаи на злоупотреба на државните ресурси во партиски цели (потврдени многупати во прислушуваниите разговори објавени од опозицијата) нема никакво значење во суштинското одвојување на државата и партијата на власт. Ова особено се потврдува доколку се има предвид дека поранешниот премиер Никола Груевски и натаму секојдневно настапува со членовите на Владата на РМ и во својство на претседател на ВМРО-ДПМНЕ дава ветувања во име на институциите и презема обврски за начините на распределба на државниот буџет¹⁵. Со ваквото однесување, владејачката партија демонстрира контрола врз државните институции и фондови. Овие постапки се во сериозна спротивност со концептот за „одвоеност на партијата од државата“, кој се бара во писмото на амбасадорите и е клучен за одржување на фер, слободни, кредибилни и демократски избори.

---

¹⁴<http://www.makdenes.org/archive/news/latest/428/428.html?id=27543618>

¹⁵На пример, неколку дена по неговата оставка тој оствари средба со министрите од Владата на РМ и градоначалниците на ВМРО-ДПМНЕ заради координација на проектот финансиран од државниот буџет – „Купи куќа за млади“. <http://kurir.mk/makedonija/vesti/koordinatsija-na-gruevski-so-ministrите-i-gradonachalnitsite-za-realizatsija-na-mega-proektot-kupi-kuka-za-mladi/>

Заклучоци и препораки

Од горенаведените податоци и наоди недвосмислено може да се заклучи дека не постојат услови за одржување фер, слободни и демократски избори на 24 април 2016 година. Овој заклучок е уште покредибилен доколку ги имаме предвид сите други задоцнувања и опструкции при спроведувањето на Договорот од Пржино. Ова особено се однесува на опструкциите и притисоците од страна на владејачките партии врз работата на Специјалното јавно обвинителство. Исто така, не е помалку важен фактот дека сè уште не се воспоставени ниту функционалните механизми за собраниска и судска контрола врз УБК, што покажува дека е можно системот за нелегално масовно прислушување сè уште да функционира.

Во ваква ситуација е сосема неблагоприятно да се инсистира на определени датуми за одржување на предвремените парламентарни избори само заради заокружување на формалните обврски од Договорот од Пржино, занемарувајќи ги притоа сериозните задоцнувања и суштинските проблеми кои сè уште не се решени. Токму затоа, многу е поважно да се утврди детаљна листа на обврски кои треба да се завршат пред конечното утврдување на датумот за изборите, како и нивно итно исполнување. Само на тој начин граѓаните ќе имаат полна доверба во изборниот процес и ќе се концентрираат на политичките програми на партиите кои учествуваат на изборите, без страв дека нивниот глас ќе биде изманипулиран или дека немаат слобода за политички избор. Во спротивно, инсистирајќи само на датум за одржување на изборите, без јасна временска рамка за исполнување на условите што треба да им претходат на изборите, се отвора ризикот за потенцијален бојкот на изборите од страна на голем број од граѓаните, што несомнено ќе води кон продлабочување на кризата во Македонија.

Токму за да се избегне таквото непожелно сценарио предлагаме конкретни препораки:

- 1) Треба да се остави доволно време за ДИК да може да ги вработи најдобрите кандидати, што ќе придонесе за вистинско зајакнување на правните и ИКТ-капацитетите на ДИК. Исто така, неопходно е да се организираат соодветни обуки за почетно воведување и ориентирање на нововработените кадри во ДИК, за тие да можат да ги вршат важните должности утврдени за нив во Изборниот законик и во Договорот од Пржино.
- 2) Потребно е да се обезбеди реална временска рамка за целосно и суштинско прочистување на Избирачкиот список. Кратењето на периодот за прочистување на избирачкиот список ќе предизвика недоверба кај граѓаните во неговата веродостојност, а оттука и недоверба во целиот изборен процес, што може да резултира со неучество на граѓаните на изборите и, во краен случај, со оспорување на нивната кредибилност и легитимитет.
- 3) Потребно е усвојување на правна рамка за јасна, прецизна и правилна процедура за бришење од Избирачкиот список на оние лица кои не треба да бидат запишани во

него. Исто така, неопходно е воспоставување ефикасни механизми за жалбена постапка за оние лица кои ќе бидат избришани од Избирачкиот список или за случаите каде што лица кои не треба да бидат на списокот ќе останат запишани во него. Правната и институционалната рамка за воспоставување на овој систем ќе бараат законски измени кои ќе бидат невозможни по распуштањето на Собранието на 24 февруари 2016 година. Исто така, ќе биде потребно време за овие механизми да профункционираат во практиката.

- 4) Потребно е итно постигнување договор за правилата кои ја засегаат работата на медиумите, во насока на обезбедување објективно информирање и еднаква шанса за сите политички актери во претставувањето на нивните политички програми и охрабрувањето на јавната политичка дебата, што е од голема важност при слободното одлучување на граѓаните кому ќе му го дадат својот глас.
- 5) Потребни се итни и конкретни мерки за истрага и казнување на претходните прекршувања на Изборниот законик или кривични дела против изборите и гласањето, како и конкретни мерки за одвојување на државата од партијата и спречување на постојните притисоци, заплашувања и злоупотреби на јавните ресурси во партиски цели.
- 6) Неопходно е воспоставување на ефективни судски и собраниски контролни механизми врз УБК и овозможување на непречена работа на Специјалното јавно обвинителство, кое има клучна улога во спроведувањето на Договорот од Пржино, и Итните реформски приоритети, како и враќање на нарушената доверба на граѓаните во институциите и нивна темелна департизација.

Анализата ја подготвија:

Македонски центар за европско образование

Хелсиншки комитет за човековите права

НВО-Инфоцентар

Фондација отворено општество - Македонија

Транспарентност - Македонија

Фондација „Метаморфозис“

Институт за човекови права